

№ 39 (728)
Кастрычнік 2018 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Рэгіён: новы турыстычны маршрут па Пастаўшчыне –**
стар. 2
- ☞ **Асоба ў краязнаўстве: слонімскі летапісец Сяргей Чыгрын –**
стар. 5
- ☞ **Аўдыякніга: «Ціхая плынь» ды інш. творы Максіма Гарэцкага –**
стар. 7

«Страчаная спадчына» ў Навагрудскім парку

Фот. Наталі КУПРЭВІЧ

Арткул чытайце на стар. 3

На тым тыдні...

✓ **13 кастрычніка** ў Музеі беларускага народнага мастацтва ў вёсцы Раўбічы (Мінскі раён) адкрылася **выстаўка «Народны строй: жывая традыцыя»**. На ёй прадстаўлены рэканструкцыі жаночага беларускага народнага строю і аўтарскія вырабы Ларысы Мятлеўскай і Аляксандры Духноўскай, асобныя элементы адзення, у тым ліку на розных стадыях пашыву.

✓ **13 кастрычніка** ў філіяле Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый у Гомелі пры ўдзеле Гомельскай маладзёжнай краязнаўчай грамадскай арганізацыі і гомельскай «Школкай

бытавога танца» ладзілася **этанавечарына, прысвечаная старажытнаму абраду «Жаніцьба Коміна»**.

«Жаніцьба Коміна» – архаічны абрад, звязаны з пераносам агню (святла) з вуліцы ў хату. З гэтага часу распачыналіся вячоркі-пасядзелкі. На вуліцы рана цямнее, становіцца холадна, таму ўсе працы пераносіліся ў хату – там і цяплей, і комін свеціць!

Традыцыйная культура вельмі насцярожана і адказна ставілася да з'яваў памежнага часу. Таму ўсе рытуальныя дзеянні пад час «запальвання» Коміна былі насычанымі глыбокай сімвалікай і сакральным сэнсам. Ах-

«Жаніцьба коміна»

вочыя маглі паўдзельнічаць у традыцыйных абрадавых дзеяннях з гарбузом, мёдам, зярнятамі і комінам, паспяваць абрадавыя песні.

✓ **14 кастрычніка** ў Беларускай дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту ладзілася **абрадавая імпрэза «Пакроўскі кірмаш»**.

Восень – пераломны момант у жыцці прыроды. Людзі рыхтуюцца да зімы, заканчваюць палявыя работы і адзначаюць Пакровы. Да свята звычайна завяршаліся ўсе работы на полі і ў садзе, уцяпляліся жыллё і гаспадарчыя пабудовы. У народзе кажучы: «Пакровы пакрываюць траву лістам, зямлю снегам, ваду лёдам, а дзяўчат шлюбным чэшчам», таму менавіта ад Пакроваў пачыналася пара вяселляў.

У праграме імпрэзы быў прагляд беларускага мастацкага фільма пра вяселле, абрад

шчадкаў, бадай, апошняе жывое гучанне народнай басэтлі (таксама яе называюць басэдля, бас). Басэтля была абавязковым інструментам смяковых капэлаў.

На імпрэзе можна было пачуць унікальныя аўдыязапісы капэлы В. Прыбышчука з басам (архіў прафесара Іны Назінай) і запісы з альбома «Віктар Прыбышчук: скрыповыя найгрышы (з архіва Міколы Козенкі, 1984, в. Гаравата, Іванаўскі раён)», убачыць фрагмент фільма «Старыя вясковыя музыкі» (1988 г.) пра палескую капэлу.

✓ **18 кастрычніка** ў магілёўскім цэнтры «Кола» адбыўся **майстар-клас па беларускіх народных спевах**. Яго правяла старшыня Студэнцкага этнаграфічнага таварыства Ганна Сілівончык, якая вучыла ўдзельнікаў сустрэчы спяваць вясельскія і вясельныя песні. На майстар-класе маглі завітаць усе ахвочыя, як пачаткоўцы, так і вопытныя спевакі, незалежна ад узросту.

Ларыса Мятлеўская

Аляксандра Духноўская

падпісаны індывідуальна – 63320
ведамасны – 633202

Новы турыстычны маршрут па Пастаўшчыне

Новы цікавы турыстычна-экскурсійны маршрут, які насычаны рознымі рэдкімі і ўнікальнымі аб'ектамі, распрацавалі і ўладкавалі вучні Пастаўскай гімназіі разам з супрацоўнікамі Нацыянальнага парку «Нарачанскі». Праходзіць ён на мяжы Пастаўскага і Мядзельскага раёнаў па тэрыторыі прыродна-гістарычнага комплексу «Крыжоўкі» сярод маляўнічых узгоркаў Свяцянскіх градаў на ўзбярэжжах азёраў Доўжа, Варанец, ракі Мядзелкі і групы невялікіх Сарочынскіх азёраў.

Комплекс «Крыжоўкі» як асобны прыродна-гістарычны аб'ект быў выдзелены вучнямі Пастаўскай гімназіі і вывучаўся цягам 2012 – 2018 гг.: ладзіліся экспедыцыі, распрацоўваліся тэматычныя даклады і рэпартажы. У вандроўках паўдзельнічала 47 гімназістаў, 6 вучняў з іншых школаў горада. Да 2017 г. былі праведзены чатыры комплексныя экспедыцыі, пад час якіх вывучаліся формы рэльефу, морфаметрычныя, гідралагічныя і біялагічныя асаблівасці азёраў і іх вадазборных басейнаў. Стала зразумела, што размешчаны тут прыродны комплекс патрабуе аховы і арганізацыі рацыянальнага прыродакарыстання, асабліва для адпачынку і турызму. Вучаніца гімназіі Лада Шайтар, якая цяпер вучыцца на геаграфічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, падрыхтавала даследчую працу «Вывучэнне і апісанне ўнікальнага прыроднага комплексу «Сарочынскія азёры»», адзначаную дыпламай на абласной і рэспубліканскай канферэнцыях.

Матэрыялы новых краязнаўчых экспедыцыяў у паўднёвую частку Пастаўскага

раёна дазволілі вылучыць адметны прыродна-гістарычны комплекс «Крыжоўкі». Гэта падштурхнула вучаніцу гімназіі Алісу Януш да напісання даследчай працы «Распрацоўка праекта аховы і рэкрэацыйнага выкарыстання прыроднага комплексу «Крыжоўкі»». Мэта працы – абгрунтаваць прыродную ўнікальнасць і экалага-рэкрэацыйную каштоўнасць азначанай тэрыторыі, прапанаваць праект яе аховы і рацыянальнага выкарыстання. Сёлета адбыліся 5 экспедыцыяў па тэрыторыі гэтага комплексу, пры тым дзве з іх – разам з супрацоўнікамі Нацыянальнага парку «Нарачанскі», якія дапамагалі пры распрацоўцы праекта. Ідэю праекта падтрымала і грамадская культурніцкая кампанія «Будзьма беларусамі!». У жніўні турыстычна-экскурсійны маршрут па комплексе «Крыжоўкі» быў уладкаваны: пракладзеныя дзве сцежкі (вялікая і малое кола), прымацаваны інфармацыйныя табліцы, павешаны ўказальнікі, падрыхтаваны даведнік і буклет, распрацаваная схема і інфармацыйны банер. У маркіроўцы маршруту ўдзель-

нічалі вучні, студэнты, супрацоўнікі парку «Нарачанскі».

Маршрут можа задаволіць густы самых патрабавальных аматараў падарожжаў, бо ўключае адметныя аб'екты прыроды, гісторыі і культуры, якія ў большасці з'яўляюцца рэдкімі або ўнікальнымі і пакуль што амаль невядомыя для тых, хто цікавіцца мінулым і сучасным нашай краіны. Пачынаецца маршрут на заходнім беразе возера Варанец, ідзе каля вёскі Пятроўшчына і далей уздоўж ракі Мядзелкі па ўзгорках і нізінах, якія параслі змешаным лесам, амаль да вёскі Сарочына. Усяго вылучаны 31 аб'ект, хоць не выключана, што з цягам часу іх стане яшчэ больш, бо навукоўцы і школьнікі будуць і далей вывучаць тэрыторыю. Маршрут надзвычай насычаны: германскія і расійскія ўмацаванні і пахаванні часоў Першай сусветнай вайны, рэшткі міжваеннай гідра-тэхнічнай сістэмы з падмуркам млына, склеп на месцы былога сельскагаспа-

Усталяванне шылды на Альгердавым шляху

дарчага вучылішча, падмурак і кавалкі чорнага базальту на месцы капліцы-маўзалея У. Друцкага-Любецкага, помнік на месцы бою 1944 г., тры рознавысотныя невялічкія, але вельмі прыгожыя Сарочынскія азёры, папуляцыі капавых (з наростамі) асінаў, глогу і трэнтаполіі – чырвонай водарасці, якая занесеная ў Чырвоную кнігу Беларусі, месца знаходак акамянеласцяў даўнейшых геалагічных эпохаў у размыце марэны і іншыя.

Той, хто вырашыў прайсці гэтым маршрутам, можа азнаёміцца са схемай і аб'ектамі на банеры, што размешчаны каля заходняга берага возера Варанец. Падрабязная харак-

тарыстыка маршруту ёсць у даведніку «Прыродна-гістарычны комплекс «Крыжоўкі»: турыстычна-экскурсійны маршрут» (аўтары І. Пракаповіч, А. Януш), які выйшаў у выдавецтве «Каўчэг» і змяшчае 70 старонак апісанняў з каляровымі ілюстрацыямі ўсіх адметных мясцінаў. Інфармацыю таксама можна знайсці на сайтах Нацыянальнага парку «Нарачанскі» і Пастаўскай гімназіі. Плануецца, што ў севіце будзе размешчана і інтэрактыўная картасхема маршруту.

Ігар ПРАКАПОВІЧ,
настаўнік географіі,
кіраўнік праекта

1 верасня міжнароднае радыё «Беларусь» абвясціла новую акцыю – «Гукае ласкай родны край!». Ён скіраваны на тое, каб актывізаваць кантактаванне з беларусамі замежжа, падвысіць іх цікавасць да роднага краю, нагадаць аб гістарычных каранях, а таксама – падкрэсліць ролю беларускіх дыяспараў. Кожны беларус за мяжою можа прыслаць вітанне землякам, і гэта можа быць відэазварот або фотаздымкі з прымацаваным пісьмом. А найактыўных удзельнікаў чакаюць прыемныя падарункі.

Паводле нядаўняй інфармацыі, у розных кутках планеты жыве блізу 3 млн нашых суайчыннікаў, іх нашчадкаў у другім і трэцім пакаленнях. Сярод сусветна вядомых знакамітасцяў – даследчыкі нацыянальны герой Чылі Ігнат Дамейка, мастакі Марк Шагал і Казімір Малевіч, палітычны дзеячы Дзяржавы Ізраіль Хаім Вейцман і Шымон Перас, нобелеўскі лаў-

рэат Жарэс Алфёраў, а таксама многія галівудскія зоркі.

Галоўны дырэктар міжнароднага радыё «Беларусь» Навум Гальпяровіч (ён жа і член рэдкалегіі «КГ») зазначае: «І нават калі жыццёвы шлях прывёў далёка за межы гістарычнай радзімы, наша радыё дасць магчымасць суайчыннікам не губляць сувязь з роднымі мясцінамі і даслаць ім вестачку».

У сваім звароце ініцыятары акцыі зазначаюць:

«У кожнага ёсць родны куток, да якога, па словах нашага славутага земляка Францыска Скарыны, мы ўсе «вялікую ласку маем». Гэта месца, дзе мы нарадзіліся і выраслі, дзе жывуць нашыя блізкія і родныя.

Так сталася, што многіх жыццёвая дарога вывела ў вялікі свет, далёка за межы родных мясцінаў. Прышліце вестачку малой радзіме, родным і блізкім, землякам! Гэта можа быць здымак на фоне вашых сённяшніх гарадоў і краінаў ці асабістыя здымкі

з архіва, сэлфі з вашымі дзецьмі і ўнучкамі, бацькамі і дзядзямі.

Для некаторых Беларусь – гэта радзіма вашых продкаў, дзе засталіся карані вашых родаў. Яна таксама чакае вашага прывітання!

Да здымкаў вы можаце далучыць вашыя пісьмы-прывітанні ці ўспаміны.

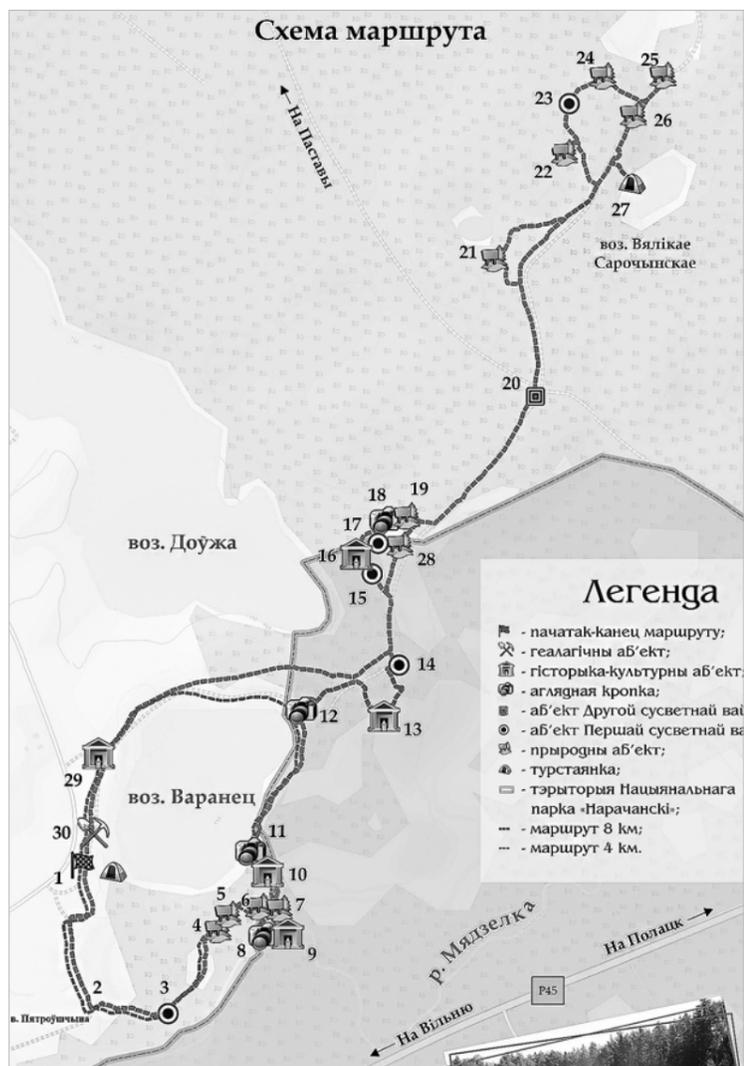
Свае прывітанні дасылайце, калі ласка, на адрас **hellobelarus@gmail.com**».

Для папулярызацыі акцыі прыцягнутыя інфармацыйныя рэсурсы радыё «Беларусь» на васьмі мовах, старонкі радыё-канала ў сацыяльных сетках Facebook і WeChat (кітайскамоўны сегмент інтэрнэту).

Паводле інфармацыі ініцыятараў акцыі

Ад рэдакцыі «Краязнаўчай газеты». Супрацоўнікі міжнароднага радыё «Беларусь» звярнуліся па падтрымку акцыі і да нашага выдання. Таму – друкуем нататку і знаёмім чытачоў з некаторымі водгукамі, што землякі пакінулі ўжо на сайце радыё. Спадзяемся, што гэта будзе цікава і чытачам нашага выдання.

(Чытайце стар. 6)

Адам Міцкевіч: 220-годдзе класіка на радзіме

Эстафету святкавання 220-годдзя Адама Міцкевіча ад сталічнага Дома дружбы падхапіў 29 верасня філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры ў в. Завоссе Баранавіцкага раёна, на радзіме паэта. Каля трох тысяч чалавек прыняло ўдзел у святкаванні, у тым ліку – прадстаўнікі дыпламатычнага корпуса, Міністэрства культуры, Брэсцкага аблвыканкама і мясцовых уладаў, грамадскіх, удзельнікі мастацкіх калектываў з Баранавічаў, Ляхавічаў, Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, школьнікі і моладзь. Разам з пісьменнікамі госці свята і ўсе ахвочыя далучыліся да распачатага 22 верасня Беларускім фондам культуры і Польскім інстытутам у Мінску марафона «Чытаем Міцкевіча разам».

Святкаванні ў Навагрудку 6 кастрычніка адкрыла навукова-практычная канферэнцыя «Адам Міцкевіч – талент, непадуладны часу». Месцам правядзення сустрэчы дзеячаў культуры, навукоўцаў, супрацоўнікаў музеяў, краязнаўцаў, бібліяграфіаў, аматараў гісторыі і творчасці паэта стала актавая зала філіяла БДЭУ «Навагрудскі гандлёва-эканамічны каледж». У вестыбюлі была разгорнутая літаратурная выстаўка «“Дзяды” Адама Міцкевіча: гісторыя душы», якую прывёз Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры.

Праграма канферэнцыі прадугледжвала два дзiesiąткі дакладаў шырокай тэматыкі: ад філасофскіх абагульненняў рамантычна-этнаграфічных плыняў у беларускім культурным працесе да расповедаў далёкіх сваякоў А. Міцкевіча пра лёсы сядзібаў (і іх насельнікаў), апісаных класікам у паэме «Пан Тадэвуш», паведамленняў пра тагачаснае асяроддзе паэта, новыя біяграфічныя звесткі, распрацоўку літаратурна-краязнаўчых маршрутаў, папулярызацыю творчасці.

Зміцер Юркевіч, Таццяна Фалевіч і Іаанна Пухальская

нага і актыўна адстойвалі свае звесткі і доказы. Адведзенага 10-хвіліннага часу для даклада катастрафічна нестала. Гэта сведчанне, што такія мерапрыемствы трэба праводзіць частей, а вынікі друкаваць не толькі ў малавядомых шырокаму чытачу зборніках навуковых працаў, але і ў агульнадаступных перыядычных выданнях, напрыклад, краязнаўчай тэматыкі. Тады са складзеным Змітром Юркевічам радаводам Адама Міцкевіча можна будзе пазнаёміцца не толькі з леташняга варшаўскага «Гадавіка беларускіх студзій», а пра традыцыі дамініканскай школы ў Навагрудку, дзе вучыўся Міцкевіч, аб чым распавядаў ксёндз Юры Жэгарын, пробашч касцёла Св. Міхаіла Архангела, – не толькі ў выданнях касцёла.

Ксёндз Юры

З прывітальнымі словамі да ўдзельнікаў канферэнцыі звярнулася начальнік аддзела культуры Навагрудскага райвыканкама Марына Шабановіч, якая запрасіла слухачоў разам накіравацца ў крайню творчай спадчыны слыннага сына Навагрудскай зямлі і прадставіла вядучых – дырэктара Навагрудскага гісторыка-краязнаўчага музея Марыну Ярашук і дырэктара Дома-музея Адама Міцкевіча Мікалая Гайбу.

Вялікую цікавасць выклікалі паведамленні гасцей з Польшчы: пра-пра-пра-праўнучкі хроснай маці А. Міцкевіча пісьменніцы Іааны Пухальскай (продкі якой жылі ў Чамброве з канца XVIII ст. да 1945 г.) і ўраджанкі Навагрудка Таццяны Фалевіч (якая цяпер жыве ў Варшаве).

Звычайна ў акадэмічных колах сухая навуковая гаворка выступаўцаў ператварылася ў бурную эмацыйную дыскусію дасведчаных знаўцаў, якія дапаўнялі адно ад-

нага і актыўна адстойвалі свае звесткі і доказы. Адведзенага 10-хвіліннага часу для даклада катастрафічна нестала. Гэта сведчанне, што такія мерапрыемствы трэба праводзіць частей, а вынікі друкаваць не толькі ў малавядомых шырокаму чытачу зборніках навуковых працаў, але і ў агульнадаступных перыядычных выданнях, напрыклад, краязнаўчай тэматыкі. Тады са складзеным Змітром Юркевічам радаводам Адама Міцкевіча можна будзе пазнаёміцца не толькі з леташняга варшаўскага «Гадавіка беларускіх студзій», а пра традыцыі дамініканскай школы ў Навагрудку, дзе вучыўся Міцкевіч, аб чым распавядаў ксёндз Юры Жэгарын, пробашч касцёла Св. Міхаіла Архангела, – не толькі ў выданнях касцёла.

Абмен думкамі быў працягнуты і пад час абеда ды экскурсіі па горадзе, якую правёў М. Гайба.

Горад рыхтаваўся да свята, сустракаў гасцей чысцінёю, адрамантаванымі дарожкамі і пляцоўкамі, новымі інфармацыйна-экскурсійнымі стэндамі, скульптурамі заступніка горада Архангела Міхаіла і памятнымі знакамі.

Да свята з'явіўся незвычайны музей пад адкрытым небам «Страчаная спадчына» – макеты будынкаў выканалі вучні школаў Навагрудскага раёна.

Удзельнікі канферэнцыі ад будынка каледжа прайшлі па міцкевічаўскіх мясцінах да помніка паэту і Замкавай гары.

Наталі КУПРЭВІЧ
Фота аўтара

3 пошты «КТ»

Толькі ААТ «Приорбанк» звярнуў увагу і з 2008 года рэгулярна аказвае нам фінансавую дапамогу па адраджэнні гісторыка-культурнай каштоўнасці – замка ў г.п. Любча Навагрудскага раёна. Дзякуючы банку распрацаваныя канцэпцыя і архітэктурны праект адраджэння замка, узгодненыя Міністэрствам культуры. Праект атрымаў станоўчае заключэнне дзяржаўнай пазаведмаснай экспертызы. Адначасова з распрацоўкай будаўнічай дакументацыі ідзе адраджэнне трэцяй, Паўночнай, вежы і другой абарончай сцяны. Дзякуючы «Приорбанку» ўжо адноўленыя дзве з чатырох вежаў і абарончая сцяна паміж імі. Адраджэнне замка не фінансуецца дзяржавай, аднак, дзякуючы банку і валанцёрскаму руху (прынялі ўдзел больш за 2600 чалавек), мы дабіліся пэўных вынікаў (глядзі фота замка і валанцёраў).

Старшыня праўлення банка Сяргей Касцючэнка ў 2018 годзе пералічыў Дабрачыннаму фонду «Любчанскі замак» 15 000 рублёў асабістых грошай на распрацоўку будаўнічага праекта трэцяй, Паўночнай, вежы. Шчыра дзякуем банку і асабіста Сяргею Аляксандравічу – сапраўднаму патрыёту краіны і яе гістарычнай спадчыны.

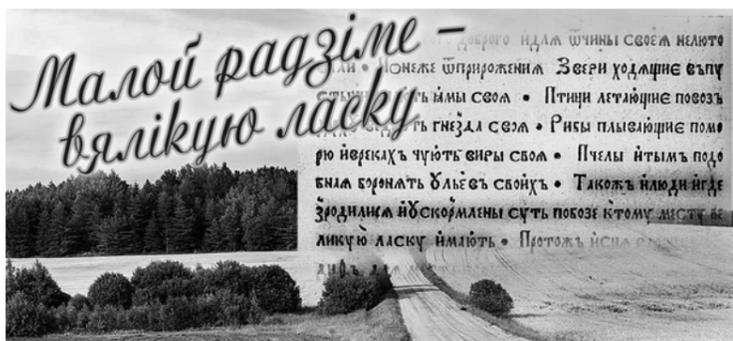
Іван ПЯЧЫНСКІ,
дырэктар Дабрачыннага фонду
«Любчанскі замак»
Уладзімір ГІЛЕП,
старшыня папярчальскай Рады
фонду

Паўночная вежа.
Рэстаўрацыя абарончай сцяны

Мікалай Гайба (злева) праводзіць экскурсію

Калейдаскоп са знакамітым земляком

У верасні бібліятэка імя А.П. Гайдара сустрэла сваіх сяброў на краязнаўчым калейдаскопе «Жыву і дыхаю, мой родны кут, табою». У час правядзення мерапрыемства ўдзельнікі пачулі шмат цікавага і спазнаваўчага аб родных мясцінах і прыродзе.

Асаблівым падарункам на свята стаў прыезд знакамітага земляка, аўтара кніг для дзяцей і дарослых, галоўнага рэдактара часопіса «Вясёлка» – Уладзіміра Ліпскага. Письменнік раскажа пра сваю новую кнігу «Мая Беларусь». З Уладзімірам Сцяпанавічам да нас завітала галоўны рэдактар часопіса «DOMiK», намеснік галоўнага рэдактара «Вясёлкі» Анастасія Радзікевіч, якая пазнаёміла з новым глянцавым часопісам для дзяцей.

Віктарыны, конкурсы і шмат вясёлых жартаў стварылі цудоўны настрой усяго мерапрыемства.

У кожны свой прыезд на малую радзіму Уладзімір Сцяпанавіч наведвае нашу бібліятэку, і мы яму вельмі ўдзячныя за гэта. А нашы маленькія чытачы заўсёды чакаюць і радыя сустрэчы са знакамітым земляком.

Раіса ЗАКРЫЊІЧНАЯ,

бібліятэкар Рэчыцкай гарадской дзіцячай бібліятэкі імя А.П. Гайдара

Бацька і дзядзька Васіля Цяпінскага

Бадай усім беларусам вядомы наш слынный дзеяч-гуманіст, перакладчык Евангелля Васіль Цяпінскі, які паходзіў з Полаччыны. А ці шмат мы ведаем пра яго блізкіх родзічаў? Крыху ведаем, але не настолькі шмат, каб не звяртаць увагу на кожную згадку. Адна з такіх згадак трапляецца ў рэвізіі Полацкага ваяводства 1552 г. (далей – Рэвізія), у якой прадстаўленае даволі дакладнае апісанне горада Полацка і ваяводства ў цэлым (Полацкая рэвізія 1552 года / укладальнік і аўтар прадмовы: В. Варонін. – Мінск: тэматычны дадатак да нумара «ARCHE» «Полацк: падарожжа ў прасторы і часе» (5/2011), 2011 г.).

У Рэвізіі сустракаем звесткі пра бацьку В. Цяпінскага – Мікалая Іванавіча Цяпінскага, які меў частку «именя отчизного» двор Цяпіна з раллёю. Пры гэтым двары службу па выкананні даручэнняў пана, у тым ліку – вайсковую, неслі, або «канём служылі» два пунныя слугі. Людзей «айчызных», або карэнных жыхароў было дванаццаць дымоў, што служылі па два дні паншчыны на тыдзень. Акрамя ўжо згаданых там яшчэ жылі чатыры вольныя чалавекі, якія сплывалі ўласніку падатак – куніцу, агулам з чатырох – 48 грошаў, а таксама –

два агароднікі, якія рабілі паншчыну па дні на тыдзень. Са сваёй часткі маёнтка Мікалай выстаўляў да земскай (вайскавай) службы аднаго каня.

Другой часткай маёнтка Цяпіна валодаў родны брат Мікалая – Мацей Іванавіч, які быў і дзядзькам В. Цяпінскаму. Мацею таксама служылі два пунныя слугі, якія мелі «служыць канём». Існавалі чатыры службы цяглых людзей і чатырнаццаць дымоў, што служылі паншчыну па два дні на тыдзень. Людзей, якія выплывалі кунічны падатак, было восем, з якіх агулам прыходзіла капа і 37 грошаў. На частцы маёнтка Цяпіна, належнай Мацею, жылі яшчэ і чатыры агароднікі, якія рабілі паншчыну па дні на тыдзень. Са згаданай маёнасці да земскай службы выстаўляўся адзін конь.

З гэтага вынікае, што бацька і дзядзька В. Цяпінскага распарадзіліся невялікімі ўладаннямі, належалі да немажоннай шляхты, але не беднай, бо бедныя шляхціцы самі з'яўляліся ў войска на кані, бо не мелі магчымасці выставіць замест сябе пунных слугаў.

З нязначных дробязяў будучага агульнага карціна нашай гісторыі, таму варта не пакідаць іх па-за ўвагай.

Ігар КАНДРАТОВІЧ

Песні з малой радзімы

Цягнік спыніўся на станцыі Рэчыца а палове на дванаццатую ночы. Нас з салісткай тэатра фальклору «Матуліна хата» Кацярынай Пяршлевіч сустрэлі цудоўныя галасы Аляксея Падальніцкага і кіраўніка клуба «Жывіца» Рэчыцкага гарадскога палаца культуры Людмілы Грызуновай:

*Родны прытулак, матуліна хата,
Родны з дзяцінства парог.
Ты выпраўляла, ты сустракала,
Нізкі табе, дарагая, паклон.*

Песню падхапілі Ларыса Шавырка, Любоў Гаўрон...

На наступны дзень мы выправіліся ў вёску Коззе. Аўтобус для паездкі нам прадаставіў адзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Рэчыцкага райвыканкама. Пасажыры Аксана Дзенісенка, Алена Горбач, Аляксандр Нікульшын, Валерый Мельнікаў, Ніна Шупікава спявалі:

*Неба пацямнела
Выштытым каўром,
Шырока раскінулася
Над родным Дняпром.*

Каля царквы ў в. Коззе шчырыя словы святара далі нам яшчэ больш сілаў на добрыя справы. Кожны нумар нашай праграмы глядзчы сустракалі плясканнем у далоні, радасцю ў вачах, словамі падзякі. У сустрэчы прыняла ўдзел старшыня Салтанаўскага сельсавета Наталія Шынгірэй.

Далей наш шлях ішоў у вёску Гарывада. Тут некалі я маленькім поўзаў па пяску, тут была бабуліна хата – на тым месцы засталіся толькі вербы. Тут жыў мой хросны бацька Іван, мае дзядзькі і цёткі – усе яны ўжо пайшлі

з гэтага свету. Але землякі – Генадзь і яго жонка Зінаіда – са слязамі на вачах абдымалі нас, неслі з хаты пачастункі... Клуба ў Гарывада няма, але старшыня Перасвятоўскага сельсавета Вячаслаў Мароз, бібліятэкары, дырэктар школы і жыхары вёскі проста на вуліцы паставілі лавы. Нас сустрэлі гасцінна і ласкава.

Вячаслаў Іванавіч адкрыў нашу сустрэчу. Сяргей Лапата сам спёк вельмі смачны хлеб, якім частаваў нас.

Я павёў размову пра дзяцінства, пра тое, як пасля вайны ўдовы збіраліся ў адной хаце, як яны цяжка працавалі, але спявалі, і слёзы засціралі ім вочы. Тады я думаў: як можна спяваць і плакаць адначасова? І мы з К. Пяршлевіч пачалі песню, што спявалі некалі ўдовы, а за намі і вяскоўцы ды ўдзельнікі клуба «Жывіца» падхапілі яе:

*Хвіля з мора, хвіля з мора,
Дзе ж мой мілы, дзе ж мой мілы?
А твой мілы на заводзе,
Ой, да на ліцейным на заводзе.*

Словы песні плылі па вясковай вуліцы, птушкі замоўклі, ветрык калыхаў вершаліны соснаў на могілках... Думаю, продкі нас пачулі. А я слухаў наказ маіх землякоў не забываць свой край, часцей наведваць. Потым мікрафон узяў найстарэйшы жыхар Гарывады і падзякаваў нам, выступоўцам, за любоў да роднай зямлі.

Дзякую за арганізацыю гэтай выдатнай паездкі кіраўніцтву Рэчыцкага раёна, старшынiam сельсаветаў, артыстам клуба «Жывіца». Моцы ўсім вам ва ўсіх добрых справах!

Мікола КОТАЎ,
пазаітатны карэспандэнт «КТ»

Летапісец зямлі Слонімскай

На Слонімшчыне няма больш плённага і адданага роднаму краю даследчыка, чым Сяргей Чыгрын. 24 верасня яму споўнілася 60 гадоў.

Ён нарадзіўся ў вёсцы Хадзевічы і паходзіць з той часткі Слонімшчыны, дзе ўзгадаліся пісьменнік Аляксей Якімовіч і краязнаўца Аляксандр Талерчык. З маленства літаратурны талент С. Чыгрына гартаваўся ў вёсцы, у любові да роднай гісторыі і мовы, якія ўмацаваліся пасля навучання на тэатральным аддзяленні Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў і філалагічным факультэце БДУ. У выніку, як ён сам адзначае: «Цяпер я вельмі вопытны чалавек. Магу напісаць усё, што захачу».

Ужо са школьных гадоў Сяргей Мікалаевіч дасылае вершы ў розныя газеты і часопісы, захоўваючы перапіску з літкансультантамі, да прыкладу, з Уладзімірам Някляевым, які ў той час працаваў у «Знамя юности», надрукавацца ў якой было найлепшым пісьменніцкім паказчыкам. І тут першым творам паэта-пачаткоўца стаў верш «Любай», дасланы без ведама самога аўтара яго сябрам Юркам Голубам. Сёння С. Чыгрын – член Саюза беларускіх пісьменнікаў, Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў і Беларускай асацыяцыі журналістаў.

Усё жыццё Сяргей Мікалаевіч збірае лісты: «Сёння эпістальная спадчына знікае. Але што я раблю? Калі ідзе перапіска нават праз электронную пошту, я іх таксама раздрукоўваю і складваю. І такіх папак у мяне дзесьці каля трыццаці. Многіх з тых, з кім я перапісваўся, ужо няма ў жыццях... Рыхтую іх лісты да выдання. Але такіх вельмі многа. Ад аднаго Уладзіміра Сакалоўскага, можа, лістоў 30. А тут і Сяргей Грахоўскі, і Юрка Голуб, і Сяргей Міхайлавіч Пяткевіч...»

Менавіта праз перапіску С. Чыгрын здолеў наладзіць сувязі з вялікай колькасцю слонімцаў, якія параз'яджаліся па ўсім свеце і якія пазней сталі ге-

роямі яго кніг: «Калі я прыехаў пасля ўніверсітэта ў Слонім, то пачаў шукаць сваіх землякоў. І проста выпадакова, дзе толькі ні бываў, я атрымоўваў іхнія адрасы. Я пачаў перапісвацца з Сяргеем Хмарам, Хведарам Данілюком, Янам Пятроўскім...». Апошні нават марыў у Слоніме стварыць музей на падставе ўласных багатых збораў. Але лёс склаўся інакш.

Сяргей Мікалаевіч займаецца пошукам звестак па гісторыі роднага краю. Краязнаўчыя росшукі дапаўняюцца паэтычнай творчасцю. Нездарма ў адзін і той жа 1993 год выйшлі яго першыя кнігі – зборнік вершаў «Шчырая Шчара» і кніжачка «Янка Купала і Слонімшчына». З таго часу ён напісаў амаль 60 кніг. Алег Лойка, пярэ якога належыць амаль 100 кніг, пакінуў С. Чыгрыну завет напісаць больш, чым сам слынны слонімскі навукоўца.

Сотні лёсаў, адноўленых прозвішчаў, невядомых раней фактаў... Дзейнасць С. Чыгрына адзначаная шматлікімі прэміямі і ўзнагародамі, перамогаў у IX конкурсе імя Ежы Гедройца (2008 г.), а ў 2017 годзе ён атрымаў прэмію імя Аляксандра і Марыі Стагановічаў за кнігу «На радзіме Ігната Дварчаніна».

Сяргей Мікалаевіч шмат увагі надае выхаванню маладога пакалення, заўсёды адгукаючыся на просьбы настаўнікаў распавесці школьнікам розныя цікавосткі з гісторыі Слонімшчыны. Гэтак садзейнічаюць як выдатны здольнасці сапраўднага прамоўцы, гучны голас, так і багатая калекцыя разнастайных рэдкіх выданняў, якія С. Чыгрын дэманструе вучням.

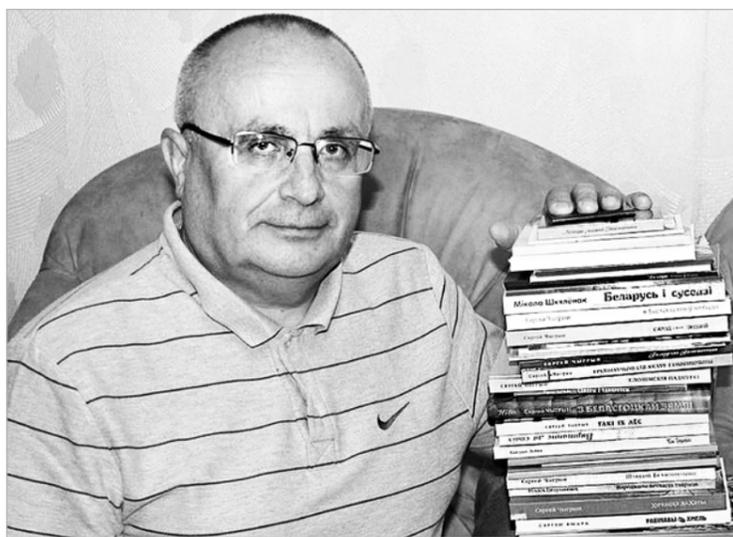
Ён працягвае плённа працаваць на ніве роднай гісторыі, з'яўляючыся адным з заснавальнікаў і аўтараў краязнаўчага бюлетэна «Слонімскі край». Сяргей Чыгрын – апантаны чалавек, патрыёт, сапраўдны прыклад для іншых.

*Васіль ТЕРАСІМЧЫК
Фота аўтара*

Напалеон...

ад краязнаўства

Калі я чую пра чарговую кнігу Сяргея Чыгрына, якая выйшла з друку ў тым ці іншым выдавецтве, кожны раз дзіўлюся нястомнасці гэтага рупліўца на ніве краязнаўства і літаратуры. Міжволі згадваюцца асабліва плённыя творцы мінулага: Крашэўскі, Дзюма... Бо што ні год – то новая кніга. І кніг гэтых – уласных краязнаўчых даследаванняў, зборнікаў паэзіі ды кніг іншых беларускіх аўтараў, якія ён уклаў і да якіх напісаў прадмовы і каментары, ужо аж 55. Ёсць уражанне, што пісьменніцкай і выдавецкай дзейнасцю наш герой заняўся яшчэ ў дзяцінстве (sic!): кніг ужо – 55, а гадоў – толькі 60...

Юбілей міжволі прымушае падводзіць вынікі. У лічбах яны асабліва відэачныя для навакольных, але не пра ўсё раскажаш лічбамі. Для нас жа, гуманітарыяў, усё ж напачатку – Слова... Дык вось, Слова С. Чыгрына – гэта паэтычныя зборнікі «Шчырая Шчара» (1993), «Горад без цябе» (1999), «Лірыка» (2007) і «Камень Міндоўга» (2009), кнігі гісторыка-краязнаўчых артыкулаў «Янка Купала і Слонімшчына» (1993), «Родам са Слонімшчыны» (2003), «Пакліканыя на родны парог» (2005), «Чамяры і чамяроўцы» (2006), «У пошуках слонімскіх скарбаў» (2007), «Беларуская Беласточчына» (2008), «Тэатр у Слоніме» (2008), «З беласточкай зямлі» (2008), «Мастак Антон Карніцкі» (2009), «Жыў роднай песняй» (2010), «Па слядах Купалы і Коласа» (2012), «Такі іх лёс» (2012) і многія, многія іншыя. А нядаўна ў слонімскай кнігарні з'явіўся яго арыгінальны краязнаўчы «Календар Слонімшчыны», укладзены разам з Уладзімірам Хільмановічам і надрукаваны ў выдавецтве «Кнігазбор».

Улюбёныя тэмы краязнаўчых даследаванняў Сяргея Мікалаевіча – гісторыя Слонімшчыны, беларуская эміграцыя, літаратурная Беласточчына. Ён апублікаваў сотні артыкулаў з даследаваннямі жыццёвага і творчага шляху Іосіфа Стаброўскага, Тодара Лебяды, Сяр-

гей Чыгрын і на Беларускай, С. Чыгрын прысвяціў не адзін дзясятка артыкулаў, вярнуўшы такім чынам у літаратурны ўжытак не адно імя. Да таго ж, краязнаўца рэгулярна выдае разнастайныя паштоўкі, буклеты, плакаты, прысвечаныя гісторыі і культуры Беларусі.

Асобны пласт творчай дзейнасці Сяргея Мікалаевіча – пераклады твораў з сусветнай літаратурнай спадчыны на беларускую мову, папулярныя чытанні замежнай літаратуры па-беларуску. Ён перакладаў Поля Элюара, Луізу Мішэль, Эжэна Пацье, Поля Верлена, Піэма Апалінэра, украінскіх паэтаў Рыгора Елішэвіча, Валерыя Бойчанку, Любоў Пшанічную, турэцкага паэта Фазыла Хюсю Дагларджы. Таксама ім перакладзены п'есы А. Хайта, К. Манье, Э. Успенскага, К. Гальдоні, А. Астроўскага, С. Міхалкова, Н. Абрамцавай, Г. Лабакіна, К. Папова, М. Каляды і іншых драматургаў. Многія спектаклі паводле іх п'есаў пастаўлены на сцэне Слонімскага драматычнага тэатра, дзе Сяргей Мікалаевіч загадвае літаратурнай часткай, і на сцэнах іншых тэатраў Беларусі. Сам ён – аўтар некалькіх п'есаў для дзяцей: «Падарункі Дзеда Мароза» (пастаўленая ў 2013 годзе), «Белая мышка» (у сааўтарстве з Аляксеем Якімовічам, пастаўленая ў 2005 годзе), «Зачараваная хатка» (у сааўтарстве з Васілём Ткачовым, пастаўленая ў 2016 годзе). Сёлета С. Чыгрын напісаў камедыю для дарослых «Банкамат для пенсіянераў».

Як і гады таму, Сяргей Мікалаевіч жыве ў Слоніме, хоць прызнаваўся, што яму неаднаразова прапапоўвалі з'ехаць за мяжу. Ён па-ранейшаму ходзіць тымі ж вуліцамі ды завулкамі, якім прысвяціў сотні тысячаў радкоў, па-ранейшаму працуе ў тэатры, выступае ў музеях і бібліятэках. І піша, піша, піша...

Аднойчы, разглядаючы найбольш цікавыя экспанаты ў аддзеле старажытнай гісторыі краязнаўчага музея ў Слоніме, мы разам падышлі да бронзавога бюста Напалеона, вырабленага ў Парыжы ў 1885 годзе (адна з каштоўнасцяў музея). І мой спадарожнік нечакана... «супаў» профілем з французкім імператарам... Пазней не раз жартавалі: можа, з гэтай прычыны планы ў нашага летапісца ўвесь час – напалеонаўскія? Самае ж галоўнае, што тыя планы паступова, рэгулярна і ўпарта ажыццяўляюцца. А вынікі – без перабольшання – даўно ўжо сталі эпохай, цэлай эпохай у краязнаўстве Слонімшчыны, беларускай Беласточчыны, Заходняй Беларусі.

Святлана АДАМОВІЧ

Вечарына ў гонар С. Чыгрына ў Цэнтры гарадскога жыцця (2018 г., Гродна)

Сябры Слонімскага аддзялення Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны шчыра віншуюць краязнаўца, паэта, драматурга, журналіста, перакладчыка і грамадскага дзеяча Сяргея Мікалаевіча Чыгрына з юбілеем. Зычым яму моцнага здароўя і сілы духу, натхнення і светлых адкрыццяў у кожным новым дні!

ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» далучаюцца да віншаванняў. Сяргей Мікалаевіч, шчыра зычым Вам моцы, здароўя і плёну на ніве папулярнага багатай спадчыны Слонімшчыны. Няхай адкрываюцца новыя старонкі гісторыі роднага краю!

Прывітанне з Прагі

Прывітанне, радыё «Беларусь»!

Гэтым летам мы з бацькамі і бабуляй адправіліся ў падарожжа. Наведваючы Прагу, нечакана апынуліся каля помніка Ф. Скарыну. Гэта была незабыўная сустрэча. Бабуля распавяла мне, што гэты чалавек быў першадрукаром, якога вельмі паважаюць і шануюць у Беларусі. Спадзяюся, вам будзе таксама прыемна паглядзець на гэты помнік.

Гвэнда Штрахэ, Берлін

Прывітанне ад Ніны Канаплянік з Расіі

Зімы ў Ніжнявартаўску вельмі халодныя, бывае і мінус 39.

Я нарадзілася і вырасла ў Беларусі. Пасля заканчэння ВНУ пераехала ў паўночны рэгіён Расіі – Ханты-Мансійскую аўтаномную акругу, горад Ніжнявартаўск. Вельмі сумую па сваёй малой радзіме і пры ўсялякай магчымасці імкнуся наведаць родных і сяброў у Мінску.

Віктар Шадурскі з Мінска перадае прывітанне вёсцы Сар'я Верхнядзвінскага раёна

Дэкан факультэта міжнародных адносін БДУ, прафесар Віктар Шадурскі перадае прывітанне сваёй малой радзіме.

Здравстуй, мая Большая Малая родина!

Почти сорок лет уже живу в Минске, но в своих снах всё же чаще вижу родную деревню Сарью! В жаркие дни всегда вспоминаю речку Сарьянку с ключевой водой, купание в которой освежает на несколько часов при самых высоких показателях термометра. Запомнившиеся с детства запахи скошенной травы, дыма из печной трубы, спелых яблок..., где бы я их не почувствовал, мгновенно поднимают настроение. Побывав в разных странах и продегустировав самые экзотические блюда, хочу признаться, что самая вкусная еда была всё же в детстве.

Каждое лето во время отпуска провожу несколько недель в Сарье. Выполняя различную физическую работу, помогаю отцу и родной тетушке по хозяйству. Возвращаюсь в столицу хорошо отдохнувшим.

К сожалению, уходят в иной мир жители деревни, которых я помню с детства. Многие из них очень сильно страдали в годы войны. Рассказов моих односельчан о пережитом хватило бы на сотни книг, на десятки фильмов. Многие из них героически сражались за свой народ, были награждены орденами и медалями. В 2018 г. умер последний участник Великой Отечественной войны А. Гарбуль, который в мои школьные годы был ещё сильным и энергичным мужчиной.

Сарья очень нравится моему сыну, родившемуся и живущему

в Минске. Надеюсь, что и он не будет забывать родную деревню на севере Беларуси.

Здоровья и счастья вам, дорогие земляки!

Прывітанне з Украіны

На тэрыторыі Мікалаеўскай вобласці (Украіна) прадстаўніцамі беларускай дыяспары створаная грамадская арганізацыя «Мікалаеўскае абласное нацыянальна-культурнае таварыства беларусаў «Голас Радзімы»».

Беларусы з «Голаса Радзімы»

Сябры нашай суполкі праводзяць шмат мерапрыемстваў па папулярызацыі беларускай культуры, беларускіх нацыянальных культурна-асветніцкіх мерапрыемстваў, якія з вялікім задавальненнем наведваюць не толькі нашыя суайчыннікі, але і жыхары Мікалаева і Мікалаеўскай вобласці. На сваіх мерапрыемствах заўсёды ствараем «маленькі куточак роднага краю». Мы вельмі любім сваю Бацькаўшчыну, нашу беларускую культуру, цудоўную родную мову (самую прыгожую ў свеце), з вялікай любоўю ўспамінаем беларускую прыроду, чысціню гарадоў і вёсак. З задавальненнем распавядаем усім пра цудоўную, прыгожую, міралюбную краіну ў цэнтры Еўропы – Рэспубліку Беларусь. На жаль, па розных абставінах, не ўсе нашыя актывісты маюць магчымасць часта бываць на Радзіме.

Карыстаючыся выпадкам, мы шлём прывітанне Мінску, Віцебску, Гомелю, Магілёву, Івацэвічам, Беразіно, Глускаму, Шклоўскаму, Горацкаму, Хоцімскаму, Дрыбінскаму, Пухавіцкаму, Жлобінскаму раёнам.

Напярэдадні Міжнароднага дня роднай мовы правялі літаратурна-музычную кампазіцыю «Родная мова – матуліна мова». Чыталі вершы беларускіх паэтаў, спявалі песні на нашай роднай беларускай мове. Было шмат ахвочых паслухаць нашу мову. Некаторыя глядзчы выказвалі сваё зачараванне беларускай мовай. А як нам, прадстаўнікам беларускай дыяспары, было прыемна чуць словы падзякі за

праведзенае мерапрыемства ад дыпламатаў Пасольства Рэспублікі Беларусь ва Украіне, простых жыхароў Мікалаева! Нам таксама хочацца падзякаваць Пасольству Рэспублікі Беларусь ва Украіне за высокую ўзнагароду – Ганаровую граматы за ўмацаванне беларуска-украінскага гуманітарнага супрацоўніцтва, за падтрымку і дапамогу!

І яшчэ хочацца падзяліцца вершам, які напісала ініцыятар стварэння, член праўлення нашай арганізацыі Іна Максіменка (Качэўская), якая нарадзілася ў Віцебску, скончыла Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт па спецыяльнасці «журналістыка» і больш за 40 гадоў працавала карэспандэнтам газеты «Южная правда» ў Мікалаеве.

нуўся далёка ад роднай Беларусі, але ніхто нават і ў думках не мае забыць родныя, шчаслівыя месцы. Толькі знаходзячыся за тысячы кіламетраў ад роднага краю, ты да самай глыбіні сэрца разумеш верш «Каб любіць Беларусь нашу мілую, // Трэба ў розных краях пабываць...».

І каб не адчуваць сябе зусім адарванымі ад Радзімы, мы вырашылі трымацца разам і распаўсюдзіць усім аб нашай блакітнавокай Беларусі; стварылі нашае аб'яднанне «BELLARUS», а прыім музычны калектыў «Спадчына». Займаемся спевамі і танцамі, гадуем традыцыйныя беларускія стравы, захоўваем родную мову, традыцыі, абрады і нясем гэтую інфармацыю па італьянскіх прасторках. Дзякуючы нашай працы многія італьянцы даведаліся ўпершыню пра нашу краіну, многія паглыбілі веды, а многія захацелі пабываць у ёй.

Ну а мы – беларусы Італіі, калі выпадае магчымасць наведацца ў родную старонку, ніколі сабе ў гэтым не адмаўляем.

Паважаныя суайчыннікі, памятайце, што даражэй за вашу Радзіму, вашу зямлю і ваш народ вы ніколі і нідзе не сустрэнеце! Беражыце нашу краіну, шануйце яе, любіце і ганарыцеся ёю!

Паверце, што зараз мы разумеем, «чаму з выраю жураўлі на Палессе ляцяць»!

З павагай і шчырай любоўю да Беларусі і яе жыхароў – кіраўнік беларускага аб'яднання «BELLARUS» у Італіі Таццяна Пумпулева.

Прывітанне са Швейцарыі

Сваё прывітанне дасылае Аляксей Сапега – віцэ-прэзідэнт Беларускага аб'яднання ў Швейцарыі.

Дзякуючы намаганням нашых землякоў са Швейцарыі сёлета ў Мінск перавезлі ўрну з прахам княгіні Марыі Магдалены Радзівіл. Як чакаецца, пахаванне мецэнаткі беларускага адраджэння адбудзецца ў лютым, у гістарычным раёне Мінска Залатая Горка. А літаральна днямі Аляксей Сапега вярнуўся з Лондана, дзе наведаў беларускую бібліятэку імя Францыска Скарыны. У яе фондах захоўваюцца фотаздымкі і ліставанні Марыі Магдалены Радзівіл.

Яшчэ адзін праект, які ажыццявілі сёлета беларусы Швейцарыі, – у Залатурне адкрылі помнік Тадэвушу Касцюшку. На манументе – надпісы на беларускай і нямецкай мовах.

У лепшых беларускіх традыцыях выходзіць сям'я Сапегаў і новае пакаленне беларусаў.

Сапегі – беларусы са Швейцарыі

Прывітанне з ЗША

Пятро Жаркоў, народжаны ў Свяцілавічах Веткаўскага раёна, цяпер жыве ў ЗША:

«Добры дзень! Вельмі добра, што ёсць такія людзі і такое роднае. Вялікі дзякуй вам усім, хто ўкладае сябе ў гэты праект.

Вельмі хачу быць разам з вамі, мае дарагія землякі!»

Прывітанне з Аргенціны

Tatiana Mailiz Cuz Samu-senko, Бярыса, Аргенціна (пераклад з англійскай)

Мяне завуць Таццяна, мае продкі родам з Беларусі. Беларусам быў мой прадзед па матчынай лініі – Рыгор Самусенка.

Бярыса – рэгіянальная сталіца імігрантаў, таму тут жывуць не толькі беларусы, але і імігранты з іншых краінаў, сярод іх – іспанцы, грэкі, украінцы, балгары, італьянцы, арабы і іншыя. Гэтыя імігранты сфармавалі свае арганізацыі, у якіх яны займаюцца танцамі, гадуецца традыцыйную ежу, захоўваюць мову, традыцыі, рамёствы краінаў, да якіх яны належалі.

Мне 27 гадоў, і з 3-х танцоў калектыве «Чайка» Беларускага клуба «Vostok de Berisso». Мая сям'я актыўна ўдзельнічае ў дзейнасці гэтай арганізацыі, і мая маці прывяла мяне і маіх братоў у гэты клуб, калі мы былі яшчэ дзецьмі, каб мы сталі часткай гэтай цудоўнай справы, каб маглі прадстаўляць карані нашых продкаў.

Разам мы займаемся разнастайнай дзейнасцю, не толькі танцамі. Мы гадуем тыповыя стравы: варэнікі, капусту, галубы...

У 2014 годзе ў мяне была магчымасць наведаць зямлю маіх продкаў – я ўдзельнічала ў мерапрыемстве, якое сабрала беларусаў з усяго свету ў Мінску, і сёлета я змагла вярнуцца ў Мінск на час адпачынку. Гэта было выдатна, бо я даўно марыла павандраваць па Беларусі.

З Аргенціны дасылаю прывітанне ўсім беларусам, і спадзяюся хутка да вас вярнуцца.

Аўдыяплынь твораў Максіма Гарэцкага

Поруч з друкаванымі і электроннымі кнігамі ў нашае жыццё ўсё шырэй уваходзяць аўдыёкнігі. Праўда, адносна няшмат беларускамоўных выданняў, айчыннай класікі, сусветнай літаратуры па-беларуску. Мы ж сёння распавядзем пра новую аўдыякнігу, што з'явілася нядаўна.

Выйшла кружэлка «Дыямант у пабітым шкле: Споведзь разняволенай душы», дзе сабраныя творы Максіма Гарэцкага. Тут варта прыгадаць, што гэтая другая аўдыякніга аўтара. У 2008 г. была выдадзена кружэлка «На імперыялістычнай вайне. Запіскі салдата 2-й батарэі Н-скай артылерыйскай брыгады Лявона Задухтароў». Там жа было змешчана і апавяданне «Літоўскі хутарок». Тады галоўнаю задачай стваральнікі лічылі паказаць сродкамі радыёмастацтва лёс салдата-беларуса ва ўмовах Першай сусветнай вайны, а па форме – зрабіць з салдацкага дзённіка запамінальную і каларытную аўдыякарціну.

І тады ж пачала складвацца ідэя другой кружэлка, прысвечанай Гарэцкаму, якая б канцэптуальна і структурна адрознівалася ад першай. Ініцыятары стварэння аўдыякнігі Гарэцкага адзначаюць: «Нам важна было засяродзіцца на вобразе маладога беларускага інтэлігента, які хоча прысвяціць сваё жыццё асветніцтву і культурнаму адраджэнню Бацькаўшчыны. Цэнтральным творам і своеасаблівай дамінантай новага дыска стала аповесць «Ціхая плынь», у якой вобраз хлопчыка Хомкі крануў нас сваёй

незвычайнай лірычнасцю і мастацкай сілай. Нам здаецца, што сярод апісанняў дзяцінства, што існуюць у сусветнай літаратуры, старонкі Гарэцкага – сапраўдны «дыямант», узрошчаны на нашых адвечна беларускіх пакутах і радасцях».

Над выданнем працавалі артыст і рэжысёр Алег Вінярскі, гукарэжысёры Людміла Свацікава і Ігар Пісыгін, а таксама Сяргей Чайка, Вольга Гваздова і Вячаслаў Паўлавец. Кіраўнік праекта – Кастусь Антановіч.

Апроч аповесці ў выданне ўвайшлі апавяданні і абразкі Гарэцкага «У лазні», «Роднае карэнне», «Старое замчышча», «Габрыелевы прысады», для падмацавання тэмы змешчаныя вершы Янкі Купалы «Беларушчына», «Падсякайце тое дрэва», «Брату ў чужыне».

Раскрыццю тэмы спрыяюць і іншыя творы, сабраныя ў адзіную кампазіцыю. Яны разгортваюць перад намі багатую палітру думак і пачуццяў маладой асобы, якая фармава-

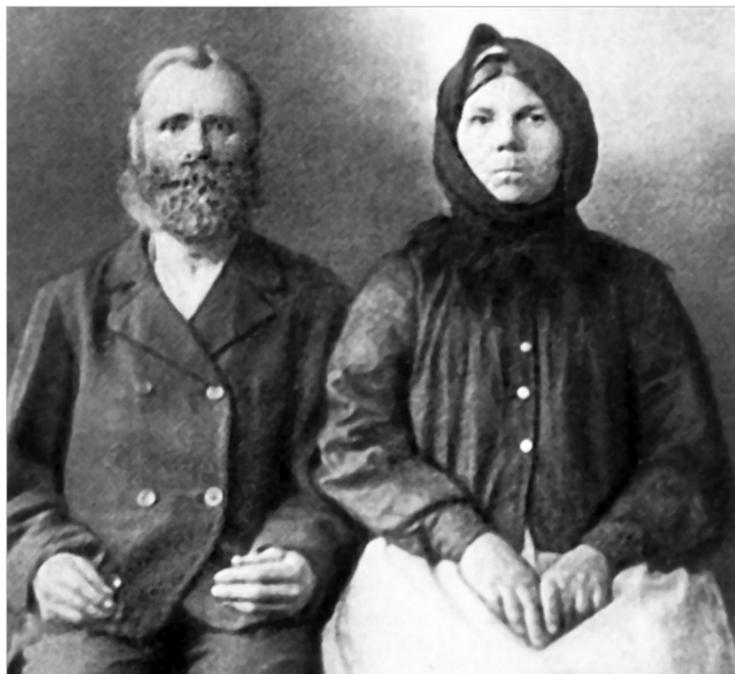
лася на беларускіх землях у пачатку ХХ ст. А ва ўсіх малядзых героях, прадстаўленых на кружэлцы, мы знаходзім рысы самога аўтара. З боку формы стваральнікі аўдыякнігі пагрузілі слова М. Гарэцкага ў новы музычны кантэкст, чым пашырылі яго вобразныя магчымасці. Скарытаная музыка Антона Абрамовіча, Стыва Яблонскага, Раміна Джавадзі, гурта «Стары Ольса» ды іншыя кампазітары, спева Д. Аксенцьевіча. Пачынаецца і заканчваецца

аўдыякніга народнымі песнямі «Дубровышка ды зялёная...» і «Дарожка, дарожка, ды ты шырокая...». Гэтыя творы некалі М. Гарэцкі запісаў ад сваёй маці Еўфрасіні Міхайлаўны, тэксты друкаваліся ў 1928 г. у кнізе М. Гарэцкага і кампазітара А. Ягорава «Народныя песні з мэлёдыямі». Адмыслова для праекта іх праспяваў фальклорны гурт «Калыханка» з Міханавічаў (Мінскі раён).

Аўтар аповесці «Ціхая плынь» маленства называе часам адкрыцця, творчай радасці. Гэта пара, «на якую не варта забывацца, – піша ён. – Хто счарсцвеў, пагінуў у будзёншчыне, – у дзіцячыя гады быў вялікім музыкаю, іграючы на скрыпачцы з лучынак і са струнамі з нітак. І даўле яму, быў змысел і была радасць. Хто зрабіўся тупы, як палка, – у гады маленства з палкі вырабляў мастацкія для яго мастацкіх пачуванняў штукі: птушачак, звяроў і проста харошы кіёчак-папірашкі. Надыйшлі гады жыццёвага амбарасу і бясконцага дурнога клопату – і знішчылі творчую радасць, растапталі дыямант у пабітым шкле, з паэта зрабілі быдліну».

Пытанні, што ўзняў класік у сваіх творах, да сённяшняга дня застаюцца вострымі і нявырашанымі. Ягоны мастацкі свет неабсяжны, складаны і шматфарбны. І дзеля яго нага спасціжэння – новая аўдыякніга. Чытайма і спасцігайма сапраўдны «дыямант», узрошчаны на нашых адвечна беларускіх пакутах і радасцях.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

Іван Кузьміч (1856 – 1945) і Ефрасіня Міхайлаўна (1864 – 1935) Гарэцкія, бацькі класіка

«Бублічкі» паходзяць з Беларусі

У 1920-х гг. набыў папулярнасць шлягер са словамі «Купіце бублі(ч)кі», які выконваўся і ў Савецкім Саюзе, і ў Польшчы, і ў Амерыцы... Песня гучала, у прыватнасці, у савецкім кінафільме «Пуцёўка ў жыццё» (1931), на канцэрце Ляніна Уцёсава. Дзіва што яе добра ведалі ў нашых краях – «помню, што спявалі ў Малкавічах Ганцавіцкага раёна» (Анатоль Сідарэвіч, 1948 г. нар.).

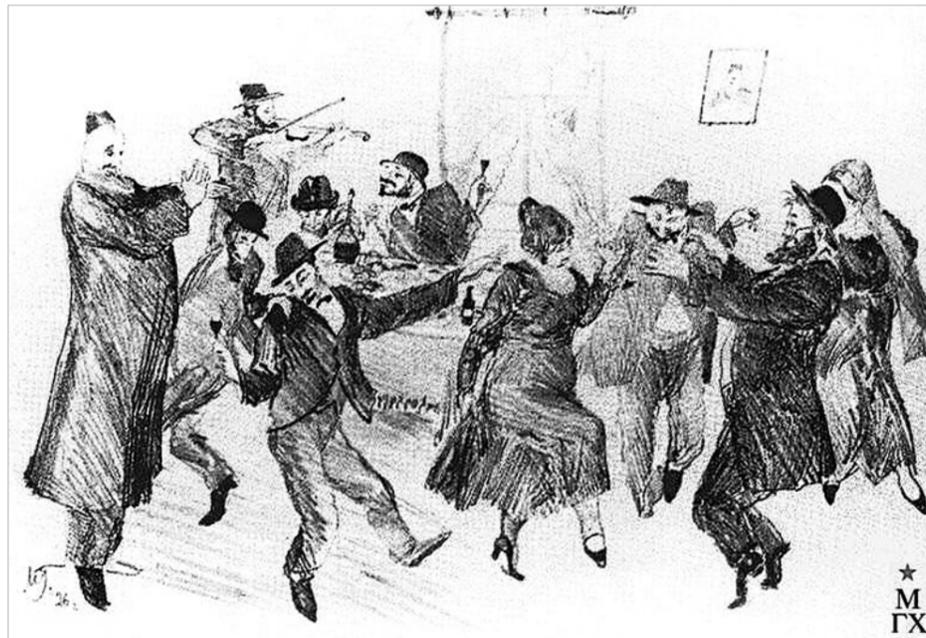
Многія лічылі, а нехта і цяпер лічыць, што папулярная мелодыя «Бублічкі» нарадзілася ў Адэсе. На самой жа справе яна паходзіць з-пад беларускага Магілёва. Дзякуючы ізраільскаму калегу Паўлу Грынбергу ўдалося здабыць на рыс музыказнаўца Эліягу Гіршына (1876? – 1940, ураджэнец Польшчы, памёр у Францыі), які ў 1928 г. распавёў гісторыю песні ў беластоцкай газеце «Dos paŭe lebn» («Новае жыццё»). Такім чынам...

Пад Магілёвам у XIX ст. жылі трохі легкадумны, безбароды і бязвусы бадхен (вясельны маршалак) Эля-Веля Крычавер і набожны, барадаты скрыпач Мардэхай-Зерах Чачэрскер. Ніводнае багатае вяселле не абыходзілася без гэтых дваіх, «Крычаўскага» і «Чачэрскага», ды іхняй капэлы. Музыкі гралі ўсе тагачасныя танцы, але гваздом праграмы быў «міцветанц» («танец-запавет»). Звычайна яны двойчы на год стваралі пад яго новую мелодыю, аднак на вяселлі сына лоеўскага рабіна, які жаніўся з дачкой вядомага багатыра, пераўзышлі сябе і падрыхтавалі нешта не-

чаканае. Як гэта выглядала паводле Э. Гіршына:

«Усуправаджэнні ўсіх клезмераў (музыкаў) пачынае бадхен свае рыфмаваныя прыказкі ў гонар багатыра, занага талмудыста і настаўніка, вельмішаноўнага пана... (пералічваюцца ягоныя продкі аж да прабацькі Аўраама), калі той выходзіць танчыць з нявестай.

Мардэхай-Зерах тым часам выводзіць на скрыпачцы сваю сардэчную руладу. Бацька нявесты бярэ дзедаву хусту за адзін канец, а другі працягвае сарамлівай нявесце, чый твар закрыты вуаллю, і кліча яе да танца. Пакуль яны танчаць, публіка прыпляскае. Бадхен спявае на свой матыў – пасля таго вяселля ўсе запамнілі мелодыю і словы»:

«Вясельны танец», 1926 г. Аўталітаграфія Мендэля Горшмана (1902 – 1972, ураджэнец Нова-Барысава)

To nemt zhe, jidelakh,
Ale di fidelakh
Un zingen lidelakh
Veln mir zen;
Tsum mitsve-tentsele,
Ale in krentsele!
Nor zej a mentele:
A mentsl gejl!

Ану, яўрэйчыкі,
Вазьміце скрыпачкі
І разам песенькі
Мы запяем;
Для танца роднага,
Хай старамоднага,
Укола цеснае
Усе хадзем!

(пераклад з ідыша В.Р.)

Напеў спадабаўся яўрэям цэлай акругі, шмат гадоў гучаў на многіх вяселлях. Але потым «танец-запавет» выйшаў з ужитку, і матыў амаль забыўся. Івосць пасля 1917 г., калі яўрэі з даўняйшай «рысы аселасці» пачалі часцей наведваць Маскву, нехта з тутэйшых ажывіў мелодыю... Яна стала асновай вулічнай песенькі, з якой прафесіяналы «зляпілі» «Бублічкі».

У газеце Э. Гіршына не прывёў спасылкі на крыніцы, аднак яго біяграфія – прыведзеная, напрыклад, у кнізе Л. Блашчыка 2014 г. «Zydzl w kulturze muzycznej ziem polskich w XIX i XX wieku» – паказвае, што чалавек заслугоўвае даверу. У 1903 г. апа-вядальнік пра «беларускі след» песні «Бублічкі» скончыў Варшаўскую кансерваторыю як ваенны капельмайстар. Служыў кантарам у польскім Плоньску, потым у варшаўскай синагозе «Сінай». Лічыўся адным з найлепшых хормайстраў сваёй эпохі. Не бачу прычынаў, з якіх ён мог бы маніць або падхлушваць.

Вольф РУБІНЧЫК, г. Мінск

Кастрычнік

25 – Пякарскі Эдуард Карлавіч (1858, Смалявіцкі р-н – 1934), беларускі і расійскі вучоны ў галіне этнаграфіі і геаграфіі, мовазнаўца, фалькларыст, лінгвіст, член-карэспандэнт і ганаровы акадэмік АН СССР – 160 гадоў з дня нараджэння.

25 – Папоў Дзмітрый Аляксандравіч (1938), скульптар, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2001) – 80 гадоў з дня нараджэння.

26 – Калоўскі Ігар Васільевіч (1938 – 1989), кінарэжысёр, сцэнарыст, аператар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі (1987) – 80 гадоў з дня нараджэння.

27 – Жылюк Міхаіл Аляксандравіч (1948), артыст оперы, педагог, заслужаны артыст Беларусі і Украіны – 70 гадоў з дня нараджэння.

27 – Паўлянок Галіна Іванаўна (1948, Гомель), артыстка оперы, народная артыстка Беларусі, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (2003) – 70 гадоў з дня нараджэння.

27 – Сакалоў Уладзімір Фёдаравіч (1908, Мінск – 1987), беларускі мастак-графік – 110 гадоў з дня нараджэння.

28 – Афанасьева Іна Уладзіміраўна (1968, Магілёў), беларуская эстрадная псыхавачка, заслужаная артыстка Беларусі – 50 гадоў з дня нараджэння.

28 – Сычова Ала Васілеўна (1928 – 2004), архітэктар, педагог, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2000) – 90 гадоў з дня нараджэння.

28 – Якуб Фалькоўскі (свецк. Шыман Тадэвуш; 1778 – 1836), літаратуразнаўца, тэалаг, педагог – 240 гадоў з дня нараджэння.

29 – Абраміс Іосіф Самуілавіч (1918, Мінск – 1984), дырыжор, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

29 – Навумовіч Уладзімір Аляксандравіч (1943, Карэліцкі р-н), пісьменнік, літаратуразнаўца, крытык, педагог, выдатнік адукацыі, узнагароджаны медалём Ф. Скарыны – 75 гадоў з дня нараджэння.

29 – Янка Саламевіч (Іван Уладзіміравіч; 1938, Слоніцкі р-н – 2012), літаратуразнаўца, крытык, фалькларыст, бібліяграф, перакладчык, аўтар першага ў Беларусі «Слоўніка беларускіх псеўданімаў і крыптанімаў (XVI – XX стст.)», лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1976) – 80 гадоў з дня нараджэння.

30 – Барань (1598), горад у Аршанскім раёне Віцебскай вобласці – 420 гадоў з часу заснавання.

30 – Вялічка Уладзімір Паўлавіч (1943, Пружанскі р-н – 2018), вучоны-філосаф, публіцыст, журналіст, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 75 гадоў з дня нараджэння.

30 – Пачобут-Адлянцікі Марцін Казіміравіч (1728, Гродзенскі р-н – 1810), астраном, адзін з арганізатараў Віленскай астранамічнай абсерваторыі, матэматык, асветнік, член-карэспандэнт Парыжскай АН, член Каралеўскай АН у Лондане – 290 гадоў з дня нараджэння.

30 – Рудкоўскі Аляксандр Рыгоравіч (1943, Гомельскі р-н – 1999), спявак, заслужаны артыст Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

30 – Ткачэнка Уладзімір Аляксандравіч (1948, Мінск), жывапісец, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (1999) – 70 гадоў з дня нараджэння.

30 – Янка Быліна (сапр. Ян Семашкевіч; 1883, Астравецкі р-н – 1956), беларускі рымска-каталіцкі святар, паэт, драматург – 135 гадоў.

31 – Бяспалаў Мікалай Трафімавіч (1928, Пецькаўскі р-н – 1999), беларускі дзеяч амаатарскага мастацтва, кампазітар, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

Народ сказаў...

– Татачка! Паўла просіць мае рукі. Што яму сказаць?

– Скажы яму, што ў тваю руку я нічога не ўлажу.

– Было гэта, браце, пры панах. Злавіў я ў панскім возеры шчупака, вялікага-вялікага! Нясу яго дахаты. Галава на плячы, а хвост па зямлі валачэцца.

Гляджу – ідзе насустрач пан. Што ж мне рабіць?

Аднак мужык я нішто, здагадаўся адразу, што рабіць: шапку з сябе, шчупака ў шапку, а шапку на галаву... І прайшоў сабе хоць бы што: нічога пан не заўважыў.

– Скажы, дзядзька, з чаго вецер робіцца?

– Вось дурань! Зірні ўгару, што там ёсць?

– Неба.

– А ўнізе?

– Зямля.

– А пасярэдзіне?

– Ды нічога.

– Дык вась пасярэдзіне не нічога, а скразняк. А як скразіць, дык і вецер.

– Біліся, дык я яго мяшком бух! бух! А ён мяне абушом цюк! Дык ён спалохаўся ды бягом, а мяне, як пана, на насілках панеслі.

Паляўнічы сустраўся з рыбаком і пачаў яму расхвальваць сваю стрэльбу.

– За кіламетр у зайца пацэльвае, – кажа ён, – а дзіка аднойчы за паўтара кіламетра ўлажыў.

Рыбак у сваю чаргу пачаў выхваляцца:

– А я ўчора вась гэтай вудай злавіў карася ў метр даўжынёю.

– Ды што ты? Гэта не можа быць, – усумніўся паляўнічы.

– Бач які ты. Я табе на цэлы кіламетр паверыў, а ты мне і на метр не хочаш верыць.

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сабраў Змітро Бяспалы; Мінск, «Беларусь», 1970)

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАШТОЎКА – паштовая картка для адкрытага пісьма. Ілюстраваныя паштоўкі бываюць двух відаў: зробленыя па

фотартрэтах, фотаздымках краявідаў, жывёлаў, раслінаў і інш., і мастацкія, зробленыя па арыгінальных малюнках мастакоў (агітацыйныя, рэкламныя, віншавальныя) або з рэпрадукцыямі твораў выяўленчага мастацтва і архітэктуры. Яны адначасова і сродак паштовай сувязі, і сродак прапаганды і эстэтычнага выхавання.

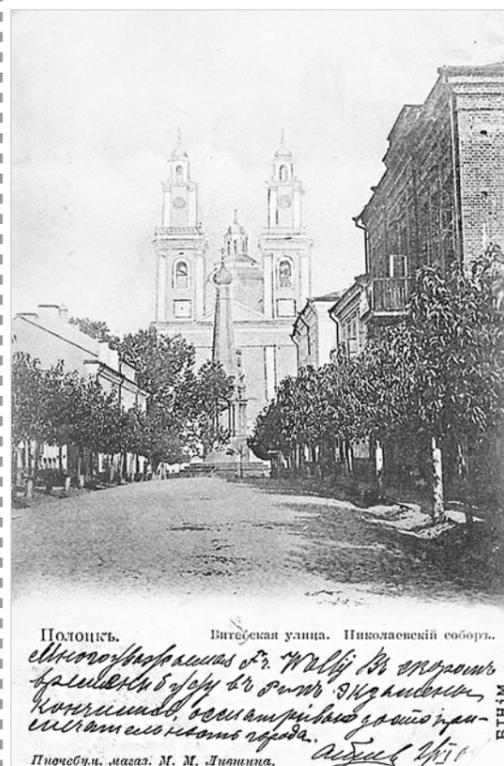
Першыя неілюстраваныя паштоўкі выдадзеныя ў Аўстра-Венгрыі ў 1869 г.; ілюстраваныя з’явіліся ў Германіі ў 1870 г. На тэрыторыі Бе-

ларусі ілюстраваныя паштоўкі (называліся таксама цыдулькі, пісулькі) выпускалі з 1890-х гг. прыватныя выдавецтвы, кнігарні, фотаатэлье Мінска, Віцебска, Гродна, Брэста, з 1900-х гг. Ліды, Слуцка, Кобрына, Рагачова, Бабруйска і інш. Паштоўкі з краявідамі Беларусі выпускалі ў Маскве (выдавецтва «Контрагент друку»), Пецярбургу (контрагентства А.С. Суворына і абшчына Св. Яўгеніі), Вільні (выдавецтва А. Фіялкі, Д. Візуна і Б. Стадзівіча), Львове (супольнае выдавецтва «Постэп»), Стакгольме (акцыянернае таварыства Гранберга) і інш.

У 1906 г. беларуская выдавецкая суполка «Загляне сонца і ў наша аконца» ў Пецярбургу выдала серыю паштовак з фотартрэтамі беларускіх пісьменнікаў, краявідамі Беларусі і сялянскімі тыпамі з тэкстам на беларускай мове. У ліку

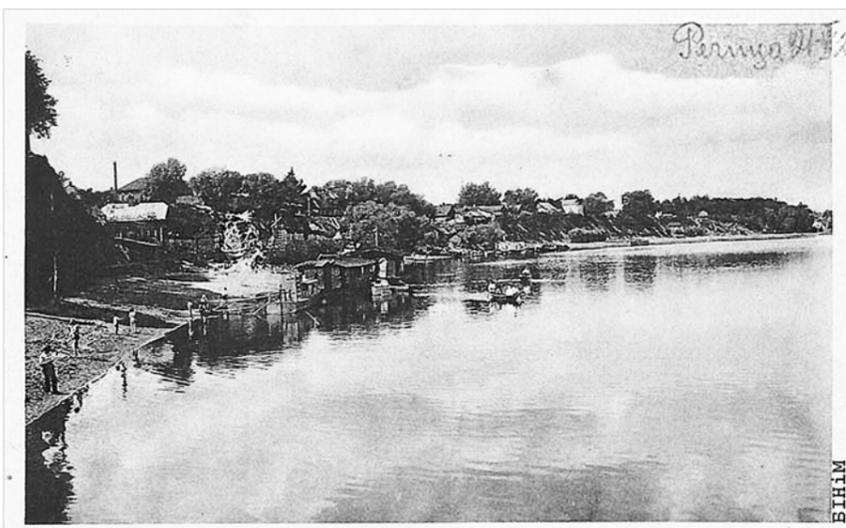
першых ілюстраваных паштовак з тэкстам на беларускай мове былі серыйныя паштоўкі з адбіткамі старонак з беларускіх рукапісных кніг («Беларускае Евангелле XV ст.», «Беларуская Біблія XVII ст.», «Беларускі Псалтыр XVII ст.»), тытульнага аркуша і старонкі з выдання Ф. Скарыны «Апостал», з беларускімі краявідамі ды інш. У пачатку XX ст. выдадзеныя паштоўкі з фотартрэтамі І. Буйніцкага з дочкамі і ўдзельнікамі яго трупы, у 1910 г. – Беларускае студэнцкім драматычным гуртком у Пецярбургу (на адным з іх сярод гурткоўцаў Янка Купала).

(Заканчэнне артыкула будзе)

Плоцк. Віцебская ўліца. Ніколаевскі сабор.
Шчыра і шчыра ад М. М. Лішынца
Калі вы ўбачыце гэты сабор, вы ўбачыце
Калі вы ўбачыце гэты сабор, вы ўбачыце
Калі вы ўбачыце гэты сабор, вы ўбачыце

Выданне крамы М. Лішынца (1904 г.)

Выдавецтва групы арміі (Кіеў, 1910-я гг.)

Выданне з серыі «L'Art Russe. La Russie blanche» (Парыж, 1910-я гг.)